

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ПРАВА І ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

КАФЕДРА ПРАВОВИХ НАУК ТА ФІЛОСОФІЇ

КУРСОВА РОБОТА

з історії держави і права зарубіжних країн

на тему:

«Конституція Франції 1791 р.: прийняття, зміст, оцінка»

Студентки 1 курсу, 1АП групи

Спеціальності 081 Право

Магдич Марини Сергіївни

Керівник: канд.іст.наук, доцент Лапшин Сергій Андрійович

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка ECTS _____

Члени комісії:

_____ (_____)
Підпис _____ Прізвище та ініціали

_____ (_____)
Підпис _____ Прізвище та ініціали

Вінниця 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Розділ I. Передумови прийняття першої Конституції Франції 1791 р.	6
1.1. Суспільно-політична ситуація у Франції XVIII ст.	6
1.2. Вплив французької Декларації прав людини і громадянина 1789 р. на прийняття Конституції 1791 р.	10
Розділ II. Зміст та основні положення французької Конституції 1791р.....	13
2.1. Аналіз прав та свобод людини та громадянина.....	13
2.2. Особливості здійснення законодавчої, виконавчої та судової влади.....	14
2.3 Положення про Збройні сили держави, державні податки, етнонаціональні відносини.....	17
2.4. Специфіка внесення змін до Конституції.....	19
Розділ III. Роль та значення Конституції Франції 1791 р. у процесі формування європейської конституційної моделі.....	21
3.1.Порівняльний аналіз конституцій Польщі та Франції 1791 р.	21
3.2. Оцінка, історичне значення та подальша доля Конституції Франції 1791 р. ...	24
ВИСНОВКИ.....	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	30
ДОДАТКИ.....	32

ВСТУП

Поява на Міжнародній арені Сполучених Штатів Америки в якості незалежної держави спричинила значні зміни у Міжнародних відносинах останньої чверті XVIII ст. Франція особливо постраждала від наслідків цієї події. Участь у війні Людовіка XVI (1774-1792) мала наслідком величезну заборгованість держави та наплив лібертарських гасел з-за океану. Так чи інакше, французьке суспільство уже було знайоме з ідеями Яна Якуба Руссо й виражало незадоволення щодо пануючого ладу. Важка економічна ситуація та брак фінансів у державній скарбниці спонукали Людовіка XVI скликати Генеральні штати у травні 1789 р. (представництво трьох штатів, які не скликалися з 1614 р.). Король очікував, що делегати, зібрані у Версалі, приймуть рішення щодо збільшення податків, які мали б врятувати монархію від банкрутства. Однак, всупереч намірам короля, делегати розпочали дискусію щодо далекосяжної реформи держави.

Підготовка Конституції стала головним завданням Національних зборів, які були створені в червні 1789 р. та незабаром перетворені на Установчі збори. Текст майбутньої конституції створювався під впливом революційних настроїв у Франції, а своєрідним натхненням для рішень, прийнятих французами, була просвітницька думка, англійська та американська революції.

Робота над Конституцією розпочалася в липні 1789 р., коли для цього була створена 30-членна комісія. Ще до прийняття всього акта було прийнято ряд конституційних статей, що стосувалися функціонування самої Асамблеї, а у серпні 1789 р. була прийнята Декларація прав людини та громадянина, яка згодом була включена до конституції як преамбула. Основний Закон, який був прийнятий 3 вересня, повністю розірвав зв'язок з давнім режимом та ввів замість нього систему парламентської монархії. Був прийнятий принцип розподілу влади, поклавши законодавчу владу на парламент, виконавчу на короля та міністрів, а судову на незалежні суди.

Конституція 1791 р. стала першою французькою Конституцією. В документі були закріплені революційні перетворення в галузі права та державності, що

відбулися у Франції в перший період Великої Французької революції. Це була перша в історії країни конституція, що ознаменувала перехід від абсолютної монархії до конституційної. Вона закріпила сформовану в ці роки систему перерозподілу владних повноважень та прихід до влади буржуазних підприємницьких кіл.

Однак, попри революційне значення Конституції 1791 р. як для Франції, так і для всієї Європи, вона залишається малодослідженою у сучасній науці. Однією із причин цього є короткостроковість її існування в ролі Основного Закону (вже в 1793 р. Франція отримала нову Конституцію), оскільки вона так і не змогла забезпечити безконфліктну взаємодію поміж усіма верствами французького населення.

Про першу Конституцію Франції впродовж XIX–XX ст. писали французькі історики й правознавці Ф. Міньє, А. Тьєр, Ж. Мішле, Л. Блан, І. Тен, Ж. Жорес, А. Олар, Матьєз, Ж. Лефевр, А. Собуль, Ж. Ведель, М. Дюверже та ін. Стосовно вітчизняних досліджень з даної проблематики, варто зазначити, що вони є досить поодинокими, зокрема, зустрічаються в руслі компаративного аналізу, або ж автори відсилаються до Конституції 1791 р. як до першоджерела. Відтак, серед українських дослідників Конституції Франції 1791 р. виокремимо: А. Кольбенка, О. Зінченка, В. Шаповала та ін. та зазначимо, що малодослідженість ще більше актуалізує тематику курсової роботи.

Метою написання роботи є дослідження Конституції Франції 1791 р., аналіз передумов прийняття та оцінка її історичного значення. Відповідно до поставленої мети визначимо наступні завдання:

- проаналізувати суспільно-політичну ситуацію у Франції напередодні прийняття Конституції;
- дослідити вплив французької Декларації прав людини і громадянина 1789 р. на Конституцію 1791 р.;
- проаналізувати зміст та основні положення Основного Закону Франції 1791 р.;
- надати оцінку історичному значенню Конституції та її ролі у процесі формування конституціоналізму.

Об'єктом дослідження є Конституція Франції 1791 р., **предметом** – особливості її прийняття, аналіз змісту та основних положень, оцінка історичного значення.

Відповідно до специфіки теми дослідження, мети та поставлених завдань, курсова робота складається зі: вступу, трьох розділів, поділених на вісім підрозділів, висновків та списку використаних джерел, додатків.

Для вирішення поставлених завдань були використані наступні методи: аналізу та синтезу, історичний, порівняльно-правовий.

Також, варто зазначити, що в роботі було використано друковані та інтернет-джерела.

ВИСНОВКИ

Опираючись на мету та завдання курсової роботи та опрацьовані матеріали, було здійснено неупереджене дослідження особливостей прийняття Конституції Франції 1791 р. , її специфіки та здійснено спроби оцінити ефективність цієї конституції та її історичне значення. Тому, виходячи з окресленої мети та поставлених завдань, ми дійшли наступних висновків.

Суспільно-політична ситуація у Франції в XVIII ст. була досить напруженою. Королі, які змінювали один одного на троні не могли забезпечити мирного співіснування в країні всіх верств населення, більше того, безправність простого люду призводила їх до повного зубожіння. Через непомірні податки, безперервні війни в країні назрівав бунт, який, не в останню чергу, був спровокований пануючим у Франції абсолютизмом. Відтак, наприкінці XVIII ст. у Франції та колоніях дедалі частіше обговорювалися питання зміни суспільного та владного устрою в країні.

Однією із передумов прийняття Конституції в 1791 р. стало скликання Національних зборів, які невдовзі проголосили себе Установчими та заявили про своє право на встановлення нового державного ладу та прийняття конституції. Наступним кроком було взяття Бастилії 14 липня 1789 р., що стало початком Великої Французької революції, а згодом і прийняття Декларації прав людини та громадянина 26 серпня 1789 р. Всі ці події передували прийняттю та ухваленню Основного Закону Франції 1791 р.

Потрібно наголосити на винятковому значенні Декларації прав людини та громадянина для французької Конституції. Декларація проголошувала, що усі люди були рівними та вільними від народження, мали право на свободу особистості, свободу переконань та право на опір гнобленню. Концепція свободи була, безсумнівно, центральною і найдемократичнішою ідеєю декларації. Вона не зводилася лише до політичної волі, а означала, врешті, більш широке розуміння свободи людини і громадянина таке, як свобода підприємництва, свобода пересування, свобода релігійних переконань тощо. Декларація містила в собі ідею законності, що було неабияк актуально в часи свавілля королівської влади.

Історичне значення Декларації полягало в тому, що в ній вперше в історії людства в систематизованому вигляді були проголошені юридичні принципи і права, що лягли в основу всього сучасного правового статусу особистості, заклали базу конституціоналізму в цілому. Особливе місце для Декларації було відведено також і в французькій Конституції. Текст Декларації став преамбулою Конституції 1791 р.

3 вересня 1791 р. була прийнята перша Конституція Франції. Вона складалася зі вступної частини та семи розділів, кожен з яких відповідно був поділений на глави та відділи глав. В першому розділі проголошувалися свободи про які уже говорилося в Декларації, окрім них, додалися свобода слова та свобода совісті. Другий розділ був присвячений формі державного устрою та адміністративному поділу держави. У третьому розділі йшлося про форму правління та виборче право, були розписані повноваження законодавчого органу, виконавчої влади (зокрема, кілька глав присвячені владі короля, регентству та королівській сім'ї), містилися положення про судову владу. Особливості функціонування Збройних сил держави прописувалися в четвертому розділі; про державні податки йшлося в п'ятому, а шостий розділ містив інформацію про етнонаціональні відносини. Останній, сьомий розділ був присвячений порядку перегляду конституційних постанов.

Так, конституція Франції 1791 р. стала одним із перших дієвих кроків на шляху до досягнення компромісу поміж усіма верствами населення, завдяки прописаних у ній основних прав і свобод громадян, визначеній формі державного устрою, розподілу повноважень між гілками влади тощо.

Однак, оцінюючи історичне значення документу зазначимо, що позиції дослідників тут розбігаються. З одного боку, це одна із перших європейських конституцій (після конституції Польщі), що не могло не відобразитися на подальшому процесі конституціоналізму. Вона була відображенням своєї епохи та враховувала інтереси тих суспільних груп, які були рушійною силою тогочасної Франції. Структура та логіка викладу матеріалу в документі теж на досить високому рівні. Проте, з іншого боку, в конституції були недопрацювання та упущення (наприклад, поділ виборщиків на «активних» та «пасивних», що уже було відображенням певної нерівності), які не дозволили їй проіснувати довше. Також

свою роль відіграла напружена ситуація в країні: продовження революційних подій, нові, значно більші очікування серед населення, що наврядчи б змогла виправдати Конституція 1791 р.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

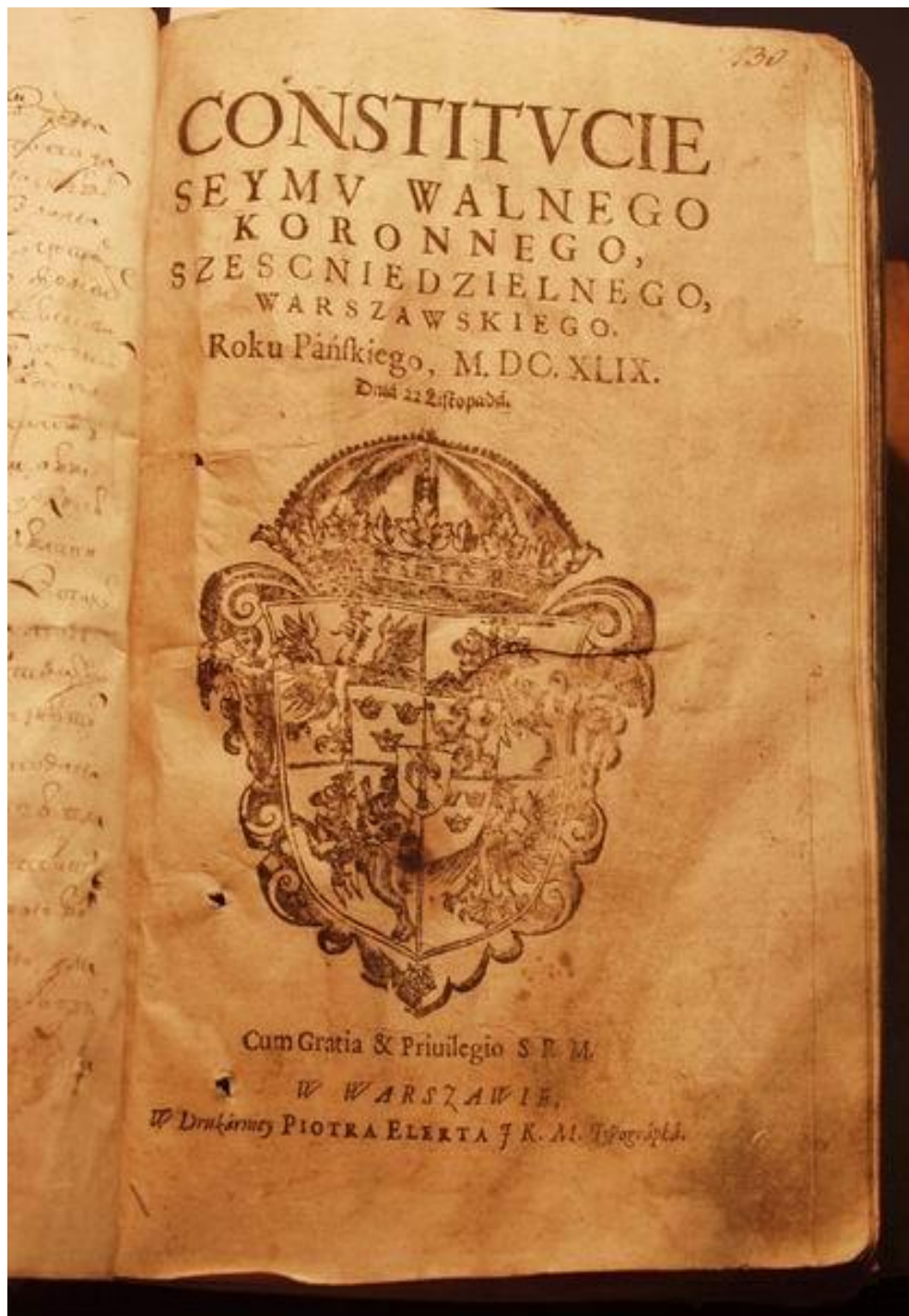
1. А. Кольбенко Передумови прийняття, зміст та значення першої конституції Франції 1791р. Львів: Вісник Львівського університету. Вип. 61, 2015. С. 146-150
2. О. Зінченко. Порівняльний аналіз конституцій Польщі і Франції 1791 . Харків: Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». № 1 (28) ,2016. С. 163-172
3. Конституция Франции 1791 г. [електроний ресурс] URL: <http://www.hist.msu.ru/ER/Text/cnst1791.htm>
4. Ж. Карпантье , Ф. Лебрена История Франции/ пер. З фр. М. Некрасова. СПб Евразия, 2008. С. 605
5. Манфред А. З. Великая французская революция. Москва: «Наука», 1983. С. 432
6. Манфред А. З. История Франции: в 3 т. , 1973. Т. 2.
7. А. Ламантин История жирондистов том 1/ Пер. с франц. Н. С. Кутейникова. Франция: М.: «Захаров», 2013. С. 528
8. В. М. Шаповал, Москаленко О.М. Конституція Французької Республіки. Київ:, 2018. С. 56
9. Всемирная история. М., 1959. Т.6
10. Блохин Н. Н. Конституции и законодательные акты буржуазных государств (XVII–XIX вв.). Москва: Государственное издательство юридической литературы, 1957. – 588 с.
11. Constitution de 1791. [електроний ресурс] URL: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/les-constitutions-dans-l-histoire/constitution-de-1791>
12. Porównanie ustrojów na podstawie konstytucji RP i konstytucji Francji. [електроний ресурс] URL: https://sciaga.pl/tekst/44300-45_porownanie_ustrojow_na_podstawie_konstytucji_rp_i_konstytucji_francji
13. Кох Г. Очерки по истории политических идей и государственного управления./ Пер. с нем. О. Волькенштейн. Издание С. Скимунта, 1906. С. 384-403. URL: <http://liberte.newmail.ru/Books/Koch-3.html/>

14. М. Ц. Арзаканян, А. В. Ревякин, П. Ю. Уваров История Франции. Москва: Дрофа, 2003. С.474
15. К вопросу об эволюции конституционного законодательства во Франции в конце XVIII–XIX вв. URL: <https://e-koncept.ru/2016/86583.htm>
16. Даниленко В. Н. Декларация прав и реальность. Москва, 1989. С. 206
17. Монтескье Ш. Избранные произведения. Москва: Госполитиздат, 1955. С. 609
18. Конституционная культура: универсальные ценности и национальные особенности / редакторы Алферова Е. В., Андреева Г. Г. URL: https://books.google.com.ua/books?id=XKGPAwAAQBAJ&pg=PA58&lpg=PA58&dq=особенности+и+принятия+Французской+конституции+1791+г.&source=bl&ots=iOmoHCmxxw&sig=ACfU3U3F5HL9bEjGn1UpHJkQ9dxf3163JQ&hl=uk&sa=X&ved=2ahUKEwiFkPMheHoAhUUwsQBHR_TDXY4ChDoATAGegQIDBAq#v=onepage&q=особенности%20и%20принятия%20Французской%20конституции%201791%20г.&f=false
19. Рекунков В. Г. Очерки по истории Великой Французской революции. Ленинград: ЛГУ, 1982. С. 240
20. Andrzej Dziadzio. KONSTYTUCJA 3 MAJA 1791 ROKU NA TLE KONCEPCJI USTROJOWYCH OŚWIECENIA. [электроний ресурс] URL: https://repozytorium.ka.edu.pl/bitstream/handle/11315/25406/DZIADZIO_Konstytucja_3_maja_1791_roku_2006.pdf?sequence=1

ДОДАТКИ

Додаток А

Конституція Франції 1791 р.

Декларація прав людини та громадянина 1789 р.

